

Trefnydd Gwybodaeth: Oes Elisabeth 1558-1603 (Uned 1)

Cwestiwn Allweddol 4: Pa mor llwyddiannus oedd Elisabeth wrth ddelio â phroblem crefydd?

DIGWYDDIADAU ALLWEDDOL/ LLINELL AMSER
<p>1559 Y Ddeddf Oruchafiaeth</p> <p>Yr holl glerigwyr a swyddogion y llywodraeth i dyngu Llw o Oruchafiaeth yn derbyn Elisabeth fel Uchaf-lywodraethwr yr Eglwys</p>
<p>1559 Y Ddeddf Unffurfiaeth</p> <p>Nodi rheolau ar gyfer gwasanaethau crefyddol gan ddefnyddio'r Llyfr Gweddi newydd, yn ogystal â dirwyo unrhyw un oedd ddim yn mynd i'r eglwys am reciwsantiaeth</p>
<p>1559 Y Gwaharddebion Brenhinol</p> <p>Set o gyfarwyddiadau i'r clerigwyr ar ystod eang o arferion i sefydlu addoli ac ymddygiad unffurf</p>
<p>1559 Y Ddeddf Gyfnewid</p> <p>Roedd y ddeddf hon yn caniatáu i Elisabeth gymryd tir ac adeiladau a oedd yn eiddo i'r Eglwys ac i orfodi esgobion i rentu tir iddi</p>
<p>1563 Y Tri Deg Naw Erthygl</p> <p>Roedd y rhain yn gosod credoau Eglwys Loegr, gan wrthod llawer o arferion Catholig a chadarnhau rhai Protestannaidd pwysig</p>
<p>1563 Deddf Cyfieithu'r Ysgrifurau i'r Gymraeg</p> <p>Perswadiodd Richard Davies (Esgob Tyddewi) y Senedd i basio'r ddeddf i ganiatáu cyfieithu'r Testament Newydd a'r Llyfr Gweddi</p>
<p>1572 Cyhoeddi'r Testament Newydd a'r Llyfr Gweddi yn Gymraeg</p> <p>Cyhoeddwyd cyfieithiad William Salesbury yn Llundain, a dyma'r tro cyntaf i lyfrau crefyddol fod ar gael yn Gymraeg</p>
<p>1588 Cyhoeddi'r Hen Destament yn Gymraeg</p> <p>Cafodd cyfieithiad William Morgan dderbyniad gwell na gwaith Salesbury – roedd pobl yn ei gael yn fwy darllenadwy</p>

SYNIADAU ALLWEDDOL	
<p>Y 'Ffordd Ganol' / drwy'r cyfryngau</p>	<p>Roedd Elisabeth yn ymwybodol bod y rhan fwyaf o bobl yn geidwadol yn eu credoau crefyddol ac yn mwynhau'r seremoni a'r dathliad sy'n gysylltiedig â'r eglwys Gatholig. Roedd hi hefyd yn awyddus i osgoi'r mesurau llym a osodwyd gan ei brawd a'i chwaer Edward VI a Mari I. Gan fod Elisabeth yn Brotestant cymedrol, roedd yn gobeithio gwella'r rhwyg rhwng y ddau grefydd drwy fabwysiadu Ardrefniant Crefyddol a oedd yn adlewyrchu agweddau ac arferion Catholig a Phrotestannaidd. Gweithiodd ei pholisi o oddefgarwch i ddechrau, gan fod y rhan fwyaf o bobl yn barod i dderbyn a dilyn ei ffurf hi ar yr eglwys Brotestannaidd.</p>

CREDOAU ALLWEDDOL		
Credoau Catholig	Ardrefniant Crefyddol Elisabeth	Credoau Protestannaidd
<p>Dylai'r Eglwys gael ei rheoli gan hierarchaeth lem, o dan arweiniad y Pab, gyda chymorth Cardinaliaid ac Archesgobion.</p>	<p>Bydd y Frenhines yn teyrnasu fel Uchaf-lywodraethwr ac yn cael ei chefnogi gan esgobion.</p>	<p>Ni ddylai fod Pab nac esgobion.</p>
<p>Yr offeren oedd y seremoni bwysicaf.</p>	<p>Ni ddylai fod offeren.</p>	<p>Ni ddylai fod offeren.</p>
<p>Dylai Gwasanaethau a'r Llyfr Gweddi fod yn Lladin.</p>	<p>Gwasanaethau a'r Llyfr Gweddi yn Saesneg.</p>	<p>Dylai Gwasanaethau a'r Llyfr Gweddi fod yn yr iaith frodorol.</p>
<p>Dylai eglwysi fod wedi'u haddurno'n helaeth, a dylai gwasanaethau fod yn llawn seremoni.</p>	<p>Dylai eglwysi gael eu haddurno, a chaiff rhai seremonïau eu caniatáu.</p>	<p>Dylai eglwysi a gwasanaethau fod yn blaen ac yn syml.</p>
<p>Dylai offeiriad wisgo gwisgoedd llachar (urddwisgoedd) a pheidio priodi.</p>	<p>Pob clerigwr i wisgo gwisgoedd clerigol, gŵn o liain gwyn a pheidio priodi.</p>	<p>Dylai clerigwyr wisgo gynau plaen a dylen nhw fod â'r hawl i briodi.</p>
<p>Dylai seintiau dderbyn gweddïau arbennig.</p>	<p>Ddylai seintiau ddim derbyn gweddïau arbennig.</p>	<p>Roedd seintiau'n ddibwys.</p>

POBL ALLWEDDOL	
<p>Y Frenhines Elisabeth</p>	<p>Roedd Elisabeth wedi cael ei magu'n Brotestant a gwrthododd fabwysiadu Catholigiaeth yn ystod Gwrthdwygiad ei chwaer Mari. Doedd hi ddim yn hoffi awdurdod y Pab ond roedd yn hoffi tlysau ac addurniadau yn yr eglwys ac yn gwrthwynebu'r syniad fod esgobion a chlerigwyr yn cael priodi.</p>
<p>Mari, Brenhines y Sgotiaid</p>	<p>Mari oedd cyfnither Gatholig Elisabeth a hi oedd yr olynnydd nesaf i'r orsedd. Gan fod Ardrefniant Crefyddol Elisabeth yn un Protestannaidd yn swyddogol, daeth Mari'n symbol ar gyfer llawer o gynllwynion Catholig.</p>
<p>Yr Esgobaeth</p>	<p>Yr esgobaeth oedd enw swyddogol yr esgobion yr oedd Elisabeth yn gobeithio fyddai'n dilyn ei Hardrefniant Crefyddol. Cafodd pob esgob, hyd yn oed rhai â chredoau Catholig, gyfle i dyngu'r Llw Goruchafiaeth.</p>
<p>William Salesbury</p>	<p>Daeth y gwaith o gyfieithu'r Testament Newydd a'r Llyfr Gweddi i William Salesbury, fel ysgolhaig oedd wedi cael ei addysgu ym Mhrifysgol Rhydychen. Roedd credoau Protestannaidd yn Rhydychen wedi dylanwadu'n drwm arno.</p>
<p>William Morgan</p>	<p>Aeth William Morgan i'r afael â'r dasg o gyfieithu'r Hen Destament o'r Hebraeg i'r Gymraeg. Roedd wedi cael ei addysgu yng Ngholeg Sant Ioan, Caergrawnt. Roedd Morgan yn ysgrifennu mewn arddull fwy rhugl na Salesbury, felly roedd ei gyfieithiad e'n llawer mwy poblogaidd.</p>

CRYNODEB
<p>Llwyddodd Elisabeth i gyrraedd ardrefniant cyfaddawd y gwnaeth y rhan fwyaf o bobl ei dderbyn yn heddychlon ar y pryd. Er nad oedd yr Ardrefniant Crefyddol yn ddelfrydol, daeth ag erledigaeth a gwahaniaethu crefyddol i ben ac fe'i hystyrir yn llwyddiant yn rhan gyntaf ei theyrnasiad.</p> <p>Achosodd yr Ardrefniant Crefyddol fwy o wrthdaro yn rhan olaf ei theyrnasiad, pan oedd Catholigion a Phrotestaniaid eithafol yn cynllwynio i gael gwared ar Elisabeth.</p>